

De betovering van de ondergang. Wat Pompeii ons vertelt

Robert Duthoy

De ondertitel zou de indruk kunnen wekken dat het om de zoveelste Pompeiireisgids gaat. Temeer omdat de auteur niemand minder is dan de directeur van de opgravingen te Pompeii. Maar in de originele Duitse versie van het boek luidt die ondertitel Was Pompeji über uns erzählt wat dus niet hetzelfde is en niet de suggestie wekt dat het om een reisgids gaat. En alhoewel in dit boek veel over de opgravingen, en dan vooral de recente, te lezen is, is dit boek uitdrukkelijk niet als een gids voor een bezoek aan de antieke stad bedoeld. Gabriël Züchriegel stelt dit heel duidelijk in de inleiding: 'In dit boek gaat het om het volgende : waarom interesseert ons de klassieke oudheid überhaupt, of beter gezegd : wat vertelt ze over ons zelf? Wat maakt archeologische ontdekkingenbetekenisvol?' Aan de hand van het voorbeeld van Pompeii wil de auteur duidelijk maken wat hem als archeoloog beweegt om zich met heel zijn hart aan deze plek te wijten van de toiletten tot de meest recente opgravingen die aan ons beeld van de antieke stad nog altijd nieuwe en ten dele verrassende aspecten toevoegen.' Dit uitgangspunt brengt met zich mee dat dat we met een persoonlijk boek - enigszins verwant met bekentenisliteratuur- te maken hebben waarin de auteur aan introspectie doet gekruid met filosofische beschouwingen over de zin van de het archeologisch onderzoek en over wat de massatoerist kan bezielen om enkele uren, vaak onder een brandende zon en midden het gewoel en de drukte van medemassatoeristen, rond te lopen op deze toeristische hotspot. Bij zijn beschouwingen put de auteur meestal uit persoonlijke herinneringen, niet alleen als leider van de opgravingen op de belangrijkste archeologische site in Italië maar ook uit zijn opleidingsperiode. De lezer komt verder heel wat te weten over wat Züchriegel allemaal te binnen valt wanneer hij tijdens de rustige uren - wanneer de site voor de toeristen gesloten is- eens ronddwaalt op de site.

Het boek omvat -afgezien van de inleiding en de afsluitende beschouwingen- vier hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk vraagt de auteur zich af wat de klassieke kunst aantrekkelijk maakt. Onder de titel Onder de invloed van het ritueel komt in het tweede hoofdstuk vooral de essentie en de betekenis van de antieke religie aan bod waarbij o.m. uitvoerig aandacht wordt besteed aan de talrijke, vaak erg uiteenlopende interpretaties die in de loop der jaren werden gegeven aan de prachtige fresco's in de Villa dei Misteri om dan te besluiten dat ook honderd jaar na de ontdekking van deze muurschilderijen de archeologie nog steeds niet in staat is een duidelijk antwoord te geven op de vraag naar de betekenis en functie ervan.

In hoofdstuk 3, Een stad aan de rand van de catastrofe, gaat de aandacht eerst naar de omstandigheden waarin in 2021 een van de recente meest sensationele ontdekkingen plaatsvond, namelijk deze van de resten van een indrukwekkende praalwagen, om vervolgens in verband daarmee ook de nefaste gevolgen voor de wetenschap van de clandestiene opgravingen te verduidelijken. Omdat in de omgeving van de praalwagen ook een ruimte aan het licht kwam die als kamer van een slaaf kan geïnterpreteerd worden, is dit voor Züchriegel de aanleiding om nader in te gaan op het lot

en de positie van de slaven in de Romeinse wereld. Een andere belangrijke ontdekking, namelijk van de tot nu toe langste gevonden grafinscriptie, wordt voor de auteur het aanknopingspunt om zich te bezinnen over de vraag naar het aantal inwoners van Pompeii aan de vooravond van fatale vulkaanuitbarsting en welke invloed dit had op de leef- en woonomstandigheden van de stedelijke bevolking. Ook de relatie tussen stedelijke kern en ruraal ommeland komt hierbij aan bod. Het grondgebied van de colonia Pompeii omvatte immers niet alleen de door muren omsloten stedelijke kern van ca 64 ha maar ook het ommeland dat ca 130 km (en niet m² zoals² verkeerdelijk te lezen staat) besloeg en bezaaid was met villae rusticae (landbouwwitbatingen). In het vierde en laatste hoofdstuk, Wat uiteindelijk telt, verhaalt Züchtriegel over zijn project om in het antieke theater van Pompeii door jongeren uit de Napolitaanse probleemwijken voor een publiek afkomstig uit dezelfde wijken een uitvoering te laten brengen van De Vogels, een blijspel van de Atheense blijspeldichter Aristophanes (446-386 v.Chr.) . Hij legt daarbij de link naar een in 2021 gevonden inscriptie waaruit moet blijken dat ook in het antieke Pompeii Griekse en Latijnse toneelspelen werden uitgevoerd in hetzelfde theater. Omdat de kosten van deze uitvoeringen gedragen werden door een vrijgelatene besteedt Züchtriegel vervolgens de nodige aandacht aan de positie van de vrijgelatenen in de Romeinse samenleving. De slotbeschouwingen brengen een beknopt relaas over hoe na de uitbarsting Pompeii geleidelijk in de vergetelheid wegzonk tot wanneer in de achttiende eeuw opgravingen de plaats weer aan het licht brachten. Dit brengt de auteur tot filosofische en moraliserende bespiegelingen over de vergankelijkheid van wat des mensen is.

Vermelden we nog dat het boek overvloedig is geïllustreerd met schitterende kleurenfoto's en een informatieve plattegrond van het antieke Pompeii.

Gabriël Züchtriegel (2024). De betovering van de ondergang. Wat Pompeii ons vertelt. Gorredijk, Noordboek 2024. 254 blz. 24,90 euro.